

Nr 101.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående föreståndarinnan vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstumma Elisabeth Anrep-Nordins delaktighet i dövstumläraryrarnas pensionsanstalt; given Stockholms slott den 25 februari 1916.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att beträffande delaktighetsbeloppet i dövstumläraryrarnas pensionsanstalt för föreståndarinnan vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstumma Elisabeth Anrep-Nordin må, under i övrigt föreskrivna villkor, gälla vad i sådant avseende är stadgat för kvinnlig föreståndare vid dövstumskola.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
 Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Elisabeth
 Anrep-
 Nordins
 delaktighet i
 dövstumlära-
 nas pensions-
 anstalt.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

På av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav riksdagen år 1907, att den vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstumma anställda ordinarie lärarpersonalen finge enligt vissa grunder och villkor vinna delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt. I fråga om skolhemmets föreståndarinna föreskrevs därvid, att hon skulle i pensionsavseende betraktas lika med kvinnlig föreståndare vid dövstumskola. Kungörelse i ämnet utfärdades den 28 juni 1907.

Enligt då gällande, den 30 augusti 1905 utfärdade reglemente för dövstumläraernas pensionsanstalt skulle kvinnlig föreståndare vid dövstumskola betraktas i pensionsavseende lika med lärare vid sådan skola (§ 1 mom. 3). Det högsta belopp, för vilket delaktighet i anstalten kunde vinnas för lärartjänst, var i sagda reglemente angivet till 2,000 kronor (§ 3 mom. 1).

Sedermera beslutade riksdagen år 1913 på Kungl. Maj:ts framställning vissa ändringar i dövstumlärnarnas pensionsvillkor, varvid bland annat delaktighetsbeloppet för lärartjänst (och för kvinnlig föreståndarbefattning) vid de av dövstumskoldistriktet inrättade skolorna höjdes till 3,000 kronor, och kungörelse härom utfärdades den 24 oktober 1913. Någon dylik förbättring för föreståndarinnan vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstamma var emellertid då icke ifrågasatt. I det förslag till nytt reglemente för pensionsanstalten, som bifogades Kungl. Maj:ts proposition till 1914 års senare riksdag (nr 143) angående ändringar i anstaltens reglemente, var ock högsta delaktighetsbeloppet för kvinnlig föreståndare vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstamma fortfarande upptaget till 2,000 kronor, och detta belopp bibehölls i det nya reglemente för anstalten, som sedermera av Kungl. Maj:t fastställdes den 8 oktober 1915.

Nu har föreståndarinnan för berörda skolhem, fru Elisabeth Anrep-Nordin, hos Kungl. Maj:t anhållit om rätt att fortfarande få i pensionsavseende vara jämställd med kvinnlig föreståndare vid dövstumskola.

Sökanden har därvid till en början anført, att det förslag till nytt reglemente för dövstumlärnarnas pensionsanstalt, vilket såsom bilaga åtföljde propositionen nr 143 till 1914 års senare riksdag, innebure en betydlig försämring av sökandens pensionsförhållanden i jämförelse med vad som stadgats genom nämnda kungörelsen den 28 juni 1907, där det hette, att föreståndarinnan skulle i pensionsavseende betraktas lika med kvinnlig föreståndare vid dövstumskola.

Vidare har sökanden åberopat ett uttalande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1908, då framställning avläts till riksdagen om ökat anslag till vård och undervisning för blinda dövstamma. Föredragande departementschefen hade då erinrat, att Elisabeth Anrep-Nordin, som vore född år 1857 och avlagt dövstumslärrarinneexamen år 1877, erhållit anställning såsom ordinarie lärarinna vid dövstumskolan i Härnösand från och med den 1 januari 1878 samt såsom första lärarinna vid statens läroanstalt för överåriga dövstamma i Vadstena år 1878 och vid motsvarande anstalt i Skara år 1879. Såsom föreståndarinna för skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstamma hade hon tjänstgjort alltifrån dess grundande år 1886, och inom förloppet av ytterligare tio år komme hon att uppnå den ålder av 60 år, som berättigade henne till pension. Med hänsyn till förut anmärkta likställande i pensionsavseende av föreståndarinnan vid skolhemmet med kvinnlig föreståndare vid dövstumskola eller — vilket vore detsamma — med manlig lärare vid sådan skola hade det synts styrelsen för skolhemmet rättvist, att skolhemmets bemälda föreståndarinna, vilken ägde samma kompetens som lärare vid dövstumskola, även med avseende å löneförmåner bleve likställd med sådan lärare och på grund av sin långa tjänstgöring såsom föreståndarinna finge åtnjuta lön, motsvarande högsta lönegraden för dövstumslärare. Av denna anledning och på vissa andra grunder begärdes för ifrågavarande verksamhet ökat statsanslag, vilket ock av riksdagen beviljades.

Sökanden har ytterligare anført, att under den diskussion i riksdagens kamrar, som föregått riksdagens år 1907 fattade beslut om pension åt föreståndarinna och lärarinnor vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstamma, den meningen gjorts

gällande, att nämnda inrättning vore att anse såsom en dövstumanstalt. Genom det förut omnämnda förslaget till ändrat reglemente för dövstumlärares pensionsanstalt skulle dock skolhemmet komma att i pensionshänseende jämföras med vanliga sinnen-slöanstalter.

Sedan riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts proposition rörande statens övertagande av drottning Sofias stiftelse och upprättande av en statsanstalt för blinda med komplicerade lyten, torde, yttrar sökanden vidare, de hittills gällande pensionsbestämmelserna för skolhemmet i Vänersborg beträffande lärarinnorna — vilka icke ingått i och således icke vore delägare i dövstumlärares pensionsanstalt — icke komma att äga tillämpning. För sökanden däremot, som vore delägare i nämnda pensionsanstalt och redan år 1917 uppnådde den ålder, som berättigade till full pension, kunde det uppgjorda förslaget till nytt reglemente komma att menligt inverka på hennes blivande pension.

Då emellertid statens övertagande av vårdaanstalten framskjutits på obestämd tid, vore det ovisst, huruvida sökanden kunde hava krafter och förmåga att även efter uppnådd pensionsålder såsom föreståndarinna leda denna så splittrade och därför så svårskötta stora anstalt. Då sökandens lön från och med år 1907 utgått med 3,500 kronor, skulle den pension, hon eventuellt komme att åtnjuta, utgöra blott 2,000 kronor eller $\frac{3}{7}$ av hennes lön, och detta vid uppnådda 60 levnadsår och 40 tjänstår såsom dövstumlärares, varav 31 år såsom föreståndarinna för ifrågavarande anstalt. Detta pensionsbelopp stode icke i rimlig proportion vare sig till det arbete, hon under 40 år nedlagt på undervisning av dövstamma, eller till den pension, som kvinnlig föreståndare vid dövstumskola — med vilken sökanden enligt ofta nämnda kungörelse den 28 juni 1907 uttryckligen skulle vara jämförd — ägde rätt att uppbara efter vida kortare och mindre mödosam tjänstgöring.

På grund av remisser har direktionen över dövstumlärares pensionsanstalt den 29 januari 1915, folkskolöverstyrelsen den 18 december 1915 och statskontoret den 17 februari 1916 avgivit utlåtande i detta ärende.

Direktionen har därvid yttrat följande:

Sedan genom nådig kungörelse den 28 juni 1907 medgivits delaktighet i dövstumlärares pensionsanstalt för den ordinarie lärarpersonalen vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstamma, hade sådan förmån tagits i anspråk för den av sökanden innehavda föreståndarinnetjänsten, vilken från och med år 1908 varit delaktig med ett belopp av 2,000 kronor. I övrigt hade någon delaktighet för skolhemmets lärarpersonal ej hittills begärts och torde väl knappast heller framdeles ifrågakomma, eftersom, såsom jämväl i den remitterade ansökningen antyddes, enligt beslut av 1914 års senare riksdag skolhemmet komme att inom den närmare framtiden övertagas av staten, varefter lärarpersonalens pensionsförhållanden torde komma att ordnas på annat sätt.

I nyssnämnda kungörelse stadgades, bland annat, att föreståndarinnan skulle i pensionsavseende betraktas lika med kvinnlig föreståndare vid dövstumskola. Sådan föreståndare åter skulle, enligt pensionsanstaltens reglementes föreskrift, i pensionsavseende betraktas lika med lärare; och då, vid tiden för ifrågavarande kungörelsens utfärdande, dövstumlärares delaktighetsbelopp utgjorde högst 2,000 kronor, hade således sökandens tjänst allt från början varit delaktig efter högsta medgivna belopp.

Den i berörda kungörelse fastställda grundsats om likställighet i pensionsavseende mellan skolhemmets föreståndarinna och kvinnlig föreståndare vid dövstumskola hade

numera rubbats, sedan genom nådig kungörelse den 24 oktober 1913 medgivits höjning av i pensionsanstalten delaktiga tjänsters delaktighetsbelopp i vad beträffade lärarpersonalen vid de av dövtumskoldistriktens inrättade skolorna. För en kvinnlig föreståndare för dövtumskola vore sålunda högsta delaktighetsbeloppet numera 3,000 kronor, under det att motsvarande belopp för sökandens tjänst fortfarande vore 2,000 kronor.

Att pensionsförhöjningen begränsats till dövtumskoldistriktens lärarpersonal och ej kommit att omfatta jämväl skolhemmet i Vänersborg hade tydligen ej föranletts därav, att en pensionsförbättring ansetts mera behöflig och befogad i ena fallet än i det andra, utan torde helt enkelt hava berott därpå, att åtgärden vidtagits på framställning av dövtumskoldistriktens lärarpersonal, varemot något yrkande från skolhemmets sida ej förekommit. Eljest syntes intet skäl kunna anföras, varför pensionsförhöjningen ej bort få utsträckas jämväl till skolhemmet, som, i likhet med dövtumskoldistriktens skolor, vore en statsunderstödd dövtumskola och just på denna grund vunnit delaktighet i dövtumslärarnas pensionsanstalt.

Direktionen finge alltså i anledning av förevarande ansökning tillstyrka, att åtgärd vidtoges därhän, att för sökandens tjänst kunde erhållas delaktighet till det för kvinnlig föreståndare vid dövtumskola numera gällande högsta belopp 3,000 kronor.

Vad anginge den ökade kostnad för staten, som skulle kunna bli en följd av delaktighetsbeloppets höjning, finge direktionen erinra, att då delaktighet i pensionsanstalten medgivits skolhemmet, delaktigheten beräknats komma att omfatta, jämte föreståndarinnan, sex lärarinnor ävensom att därvid förelegat en matematisk-statistisk beräkning i avseende å kostnaderna för delaktighet för nämnda personal samt en husmoder. Av denna beräkning hade framgått, att statens kostnad för pensioneringen skulle efter 80 å 90 år, då pensioneringen nått sin jämvikt, uppgå högst till 2,350 kronor och lägst till 1,750 kronor årligen. Då nu delaktigheten i verkligheten ej kommit att omfatta mer än föreståndarinetjänsten, torde med all säkerhet kunna påstås, att de sålunda redan beräknade kostnaderna mer än väl försloge för sistnämnda tjänst även med den föreslagna höjda delaktigheten. Det torde ock förtjäna framhållas, att, såsom av det föregående framginge, den åsyftade pensionsförbättringen syntes komma att få betydelse endast för sökanden personligen, vilket ytterligare förringade den föreslagna åtgärdens ekonomiska konsekvenser. Statens bidrag till pensionering från dövtumslärarnas pensionsanstalt komme för övrigt, enligt pensionsreglementets föreskrift, ej att tagas i anspråk förr än pensionsanstaltens fond till fullo åtgått, vilket ännu ej skett.

Folkskolöverstyrelsen har yttrat sig om pensionsförhållandena beträffande icke blott föreståndarinnan utan även lärarinnorna vid det ifrågavarande skolhemmet och därvid hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att det högsta belopp, för vilket delaktighet i dövtumslärarnas pensionsanstalt skulle kunna vinnas för skolhemmets lärarpersonal, måtte bestämmas för föreståndarinnan till 3,000 kronor; för lärarinna föreslår överstyrelsen en ökning av det högsta delaktighetsbeloppet från 1,600 kronor till 2,000 kronor.

Till stöd för denna hemställan har överstyrelsen anfört:

Då det av 1913 års riksdag fattade beslut om ändrade pensioneringsvillkor för dövtumslärare m. m. uttryckligen avsett allenast lärarpersonal vid de av dövtumskol-

distrikten inrättade skolorna, syntes det överstyrelsen uppenbart, att den genom nämnda riksdagsbeslut möjliggjorda pensionsförhöjningen icke kunde anses omfatta jämväl den av sökanden innehavda föreståndarinnestjänsten. Om således någon rätt för henne att vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av det för kvinnlig föreståndare vid dövstumskola enligt berörda riksdagsbeslut gällande högsta belopp icke nu vore för handen, syntes det likväl överstyrelsen billigt, att sökanden, vilkens befattning i fråga om ansvar och betydelse ingalunda kunde ställas efter befattningen såsom föreståndarinna för dövstumskola, i pensionshänseende jämställdes med förenämnda kvinnliga föreståndare.

För en förändring härutinnan erfordrades uppenbarligen riksdagens bifall.

Skulle emellertid framställning göras till riksdagen i nu berörda avseende, torde böra tagas under överbäggande, huruvida icke densamma borde omfatta även annan vid läroanstalten i fråga anställd personal, för vilken genom nådig kungörelse den 28 juni 1907 delaktighet vore medgiven i dövstumläraernas pensionsanstalt. Därest så icke skedde, skulle tydligen för lärarinna vid skolhemmet, för vilken tilläventyrs delaktighet i pensionsanstalten komme att sökas, delaktighetsbeloppet blott kunna bliva det för dövstumlärares tidigare gällande lägre beloppet. Även om det icke vore sannolikt, att nu berörda eventualitet inträffade, innan pensioneringsförhållandena för skolhemmets personal, i samband med statens förestående övertagande av uppfostrings- och vårdarbetet å förevarande område, bleve på annat sätt ordnade, syntes principiellt riktigast, att en eventuell framställning till riksdagen omfattade hela den ordinarie lärarpersonalen och avsåge dess likställighet med motsvarande personal vid dövstumskolorna.

Slutligen har *statskontoret* hemställt, att beträffande delaktighetsbeloppet i dövstumläraernas pensionsanstalt för Elisabeth Anrep-Nordin måtte, under de i gällande reglemente för anstalten bestämda villkor i övrigt, gälla vad i sådant avseende vore i reglementet stadgat för kvinnlig föreståndare vid dövstumskola, och till stöd härför anført:

Genom nådiga kungörelsen den 28 juni 1907 stadgades bland annat, att föreståndarinnan vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstumma skulle i pensionsavseende betraktas lika med kvinnlig föreståndare vid dövstumskola. Med anledning av skedd förhöjning i avlöning åt lärarpersonalen vid dövstumskolorna hade sedermera delaktighetsbeloppen för denna personal enligt medgivande av 1913 års riksdag höjts, men däremot hade delaktighetsbeloppen för personalen vid skolhemmet förblivit oförändrade, såsom framginge av det nya reglemente för dövstumläraernas pensionsanstalt, som numera blivit av Kungl. Maj:t den 8 oktober 1915 fastställt. Vid sådant förhållande och då, såsom handlingarna gäve vid handen, de till sökanden såsom föreståndarinna vid nämnda skolhem utgående avlöningsförmåner icke utgjorde hinder för delaktighetsbeloppets höjning på sätt ägt rum för kvinnlig föreståndare för dövstumskola, måste goda skäl anses föreligga för sökandens förevarande framställning.

Då emellertid på grund av 1914 års senare riksdags beslut om statens övertagande av uppfostrings- och vårdarbetet för blinda med komplicerade lyten ifrågavarande skolhem, som inginge i drottning Sofias stiftelses tillgångar, torde komma att i en snar framtid övertagas av staten, samt personalens pensionsförhållanden då torde komma att ordnas på annat sätt, syntes åtgärd till förhöjt delaktighetsbelopp kunna

inskränkas till att, utan ändring av reglementet, avse endast sökanden, vilken vore den enda av skolhjemmets personal, som begagnat sig av rätten till delaktighet i dövstumslärarnas pensionsanstalt. För sökanden vore en sådan åtgärd av betydelse, enär hon under år 1917 inginge i pensionsåldern.

Då en förbättring i pensionshänseende för lärarpersonalen vid dövstumskolorna ansetts behöfelig och redan år 1913 kommit till stånd, torde billigheten kräva, att en motsvarande förbättring även beredes sökanden. Den anstalt, hon förestår, torde för det allmänna vara av minst lika stor betydelse som en dövstumskola, och hennes verksamhet vid denna anstalt, som avser vård och uppfostran åt blinda med komplicerat lyte, är uppenbarligen ännu mera krävande än en kvinnlig föreståndares verksamhet vid en dövstumskola. Härtill kommer, att sökandens befattning synes redan år 1907 hava blivit i pensionshänseende principiellt likställd med kvinnlig föreståndarbefattning vid dövstumskola. Denna likställighet, vilken rubbats genom de år 1913 meddelade nya bestämmelserna rörande dövstumslärarnas pensionering, torde nu böra ånyo bringas till stånd.

Frågan om pensionsförhållandena för den övriga lärarpersonalen vid oförmälda skolhem synes mig, av skäl som statskontoret angivit, icke böra i detta sammanhang upptagas till avgörande.

På grund av det anförda hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva,

att beträffande delaktighetsbeloppet i dövstumslärarnas pensionsanstalt för föreståndarinnan vid skolhemmet i Vänersborg för blinda dövstumma Elisabeth Anrep-Nordin må, under i övrigt föreskrivna villkor, gälla vad i sådant avseende är stadgat för kvinnlig föreståndare vid dövstumskola.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Holmström.

Departementschefen.